

Hadislerde sıhhat ölçüleri

Zeynep Hanım: “Sahih hadisi uydurma hadisten nasıl ayırt edeceğiz?”

Sahih hadisleri uydurma sözlerden ayırmak için Hadis Usûlü ilmince bir takım ölçüler belirlenmiştir. Bunları kısaca özetleyelim:

1- Sahih hadis Kur’ân-ı Hakîm’e aykırı olmaz. Peygamber Efendimizin (asm) mübarek ağzından çıktığında şüphe olmayan bir söz Kur’ân ile çelişmez. Eğer çelişiyorsa bu söz uydurmadır. Bilindiği gibi, Peygamber Efendimiz (asm) vahye tâbidir. Kur’ân-ı Hakîm’i hem tebliğ etmiş, hem açıklamış, hem hükümlerini uygulamıştır. Eğer hadis diye bilinen bir söz Kur’ân’a veya sahih hadislerle aykırılık teşkil ediyorsa o hadisin uydurma olduğuna hükmedilir. Meselâ, “Kötü ahlâklı olmak affedilmeyecek bir günahdır” sözü uydurma bir rivâyettir. Çünkü bu rivayet, Kur’ân’ın “Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Bunun dışındakileri dilediği kimse için affeder.” 1 âyetine aykırıdır.

2- Sahih hadis, diğer sahih hadislerle çelişmez. Eğer hadis diye bilinen bir söz sahih hadislerle çelişiyorsa, bu sözün uydurma olduğu kabul edilir.

3- Sahih hadis akıl, sağduyu ve tecrübe ile kazanılmış bilgiler ile çelişmez. Eğer hadis diye bilinen bir söz akıl, sağduyu ve tecrübe ile elde edilen bilgilere ters düşüyorsa bu sözün hadis olmadığına hükmedilir.

4- Sahih hadis tarihe ve tarihî olaylara ters düşmez. Hadis diye bilinen bir sözde anlatılanlar tarihî gerçeklere uygun değilse, bu sözün uydurma olduğu kabul edilir.

5- Sahih hadis güvenilir hadis kitaplarında yer alır. Hadis âlimleri, hadis toplama işinde kılı kırk yarmışlar, çok hassas ölçüler içinde çalışmışlardır. Uydurma sözleri sahih hadislerden ayıklamak için hadis ilmi içerisinde ayrıca Cerh ve Tadil ölçüleri belirlemişler, bu ölçülerle hadis rivâyet edenlerin kimliklerini, kişiliklerini ve rivâyet ettikleri hadisleri çok ince ve duyarlı elemelere tabi tutmuşlar; sahih olduğu konusunda şüphe ettikleri hadisleri kitaplarına almamışlardır.

6- Sahih hadis genellikle birden fazla sahabenin rivâyetleriyle bir bütünlük oluşturur. Bir çok kişinin rivâyet etmesi gereken meşhur bir olayı bir kişinin rivâyet etmesi o

hadisin zayıf veya uydurma olduğunu gösterir.

7- Sahih hadislerin lâfzında veya mânâsında bozukluk bulunmaz. Hadis diye bilinen bir söz eğer lâfız veya mânâ itibariyle bozukluklar içeriyorsa bu hadisin uydurma olduğu var sayılır.

8- Sahih hadisleri rivâyet edenlerin râvîler zinciri güvenilir kimselerden oluşur. Râvîler zincirinde güvenilmeyen bir kimsenin bulunması o hadisin Hazret-i Peygamber'e (asm) ulaşip ulaşmadığı konusunda şüphelere neden olur. Böyle hadisleri hadis âlimleri süzüp çıkararak kitaplarına almamışlardır. Bu ölçüleri hadis diye bilinen her söze tatbik etmek hiç şüphesiz hadis kürsülerinin işidir. Bizim burada herkese önereceğimiz daha kolay bir yol vardır: Bir hadisin sahih olup olmadığını anlamak için, hadisin, güvenilirliği konusunda emin olduğumuz büyük hadis âlimlerinin kitaplarında yer alıp almadığına bakmamız yeterlidir. Eğer yer alıyorsa sahih kabul ederiz. İmam Malik bin Enes, İbn-i Hibban, İbn-i Hüzeyme, Dârekutnî, Ebû Dâvûd, Ahmed bin Hanbel, İbn-i Mâce, Tirmizî, Neseî, Buhârî, Müslim, Dârimî ve sonraki dönem âlimlerinden İmam-ı Suyutî, İmam Nevevî, Aclunî, Aliyyü'l-Kârî sahih hadis derleyip toplamakta ehliyet sahibi oldukları ümmetçe kabul edilmiş âlimlerdir. Bu âlimlerin sahihlik ölçülerinde kitaplarına aldıkları hadisleri bu âlimlerin içtihatlarına itimat ederek sahih bilmemizde hiçbir sakınca yoktur. Meselâ Üstad Bediüzzaman Saîd Nursî Hazretleri "Buhârî, Müslim, İbni Hibban, Tirmizî gibi kütüb-ü sahiha (sahih hadis kitapları), tâ zaman-ı Sahabeye kadar, o yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki, meselâ Buhârî'de görmek, aynı Sahabeden işitmek gibidir"² demiştir.

Diğer yandan, Kur'ân âyetlerinin müteşabih kısmı olduğu gibi, hadislerin de müteşabih kısmı vardır. Âyetlerin ve hadislerin müteşabih kısımlarını doğru yorumlamak gerekiyor. Yine Bediüzzaman Hazretlerinin ifâdesiyle müteşabih âyet ve müteşabih hadisleri ya doğru yorumlamak, ya da teslim olmak şarttır.³ Şüphesiz müteşabih âyet veya müteşabih hadisleri doğru yorumlamak ise bir ehliyet meselesidir. Müteşabih âyet ve hadisleri herkes doğru yorumlama ehliyetine sahip değildir. Öyleyse bir müteşabih âyetin veya hadisin ehliyetli bir âlim tarafından Kur'ân'a, akla ve sağduyuya uygun şekilde yorumlandığını gördüğümüzde bu yoruma itibar edebiliriz.

Meselâ "Levlâke...." (Sen olmasaydın Ben âlemleri yaratmazdım) hadisini Suyutî, El-Leâli'l-Masnûa 1/272'de; Aliyyü'l-Kârî, El-Esrâru'l-Merfûa 295 ve 296'da; Aclunî, Keşfü'l-Hafâ 2/164'te kaydetmişlerdir. Bu hadisi İmam-ı Nevevî, El-Ezkâr s. 15'te kayda almış ve izah etmiş; Aclunî, Aliyyü'l-Kârî, İbn-i Teymiye, Mevlânâ Câmî, Ahmed-i Cezerî, Mevlânâ Hâlid, İmam-ı Rabbânî ve nihâyet asrımızda Bediüzzaman

Saîd Nursî Hazretleri bu hadisin değişik açılardan izahlarını yapmışlardır. Hadis; “çekirdek-ağaç-meyve” misâliyle Risâle-i Nur’un değişik yerlerinde anlaşılır, güncel ve çağdaş bir üslûp içinde en kâmil açıklamasına kavuşmuştur.⁴ O halde bu kadar âlimin itibar edip yorumladığı bir hadisin sıhhatinden şüphe etmek artık şüphecilik hastalığından başka bir şey değildir.

Dipnotlar:

1- Nisâ Sûresi: 48.

2- Mektubat, 19. Mektub, s. 129.

3- Sözler, s. 315.

4- Bakınız: Sözler, s. 72, 215; Mesnevî-i Nûriye, s. 24, 38, 99; Lem’alar, s. 329.